

**MED
SODBO SODIŠČA
IN
SODBO VESTI**

Dokumenti sodnega procesa
proti škofu Gregoriju Rožmanu

Ljubljana, 2009

MED SODBO SODIŠČA IN SODBO VESTI

Dokumenti sodnega procesa proti škofu Gregoriju Rožmanu

AVTORJI:

Marija Čipič Rehar, France M. Dolinar,
Tamara Griesser-Pečar, Blaž Otrin, Julijana Visočnik

PRIPRAVA DOKUMENTOV ZA OBJAVO : Blaž Otrin

© za slovensko izdajo Družina d. o. o.

IZDAJA : Prva izdaja

UREDNIŠKI ODBOR:

France M. Dolinar, Tamara Griesser-Pečar, Blaž Otrin

JEZIKOVNI PREGLED : Marija Bratina

OBLIKOVANJE NASLOVNICE : Sine Kovič

TEHNIČNA UREDITEV : Robert Debevec

GRAFIČNA PRIPRAVA : Brane Beno, Družina d. o. o.

IZDALA in ZALOŽILA : Družina d. o. o.

FOTOGRAFIJE : Marjan Smerke in Nadškofijski arhiv Ljubljana

ODGOVARJA : Tone Rode

TISK : Tiskano v Sloveniji

NAKLADA : 800 izvodov

Ljubljana, 2009

*Vse informacije o knjigah založbe Družina
dobite na internetu: www.druzina.si*

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Rožman G.(093.2)
94(497.4)"1941/1945"(093.2)
344.31.096(497.4Ljubljana)"1946"(093.2)

MED sodbo sodišča in sodbo vesti : dokumenti sodnega procesa
proti škofu Gregoriju Rožmanu / [avtorji Marija Čipič Rehar ... et
al.]. - 1. izd. - Ljubljana : Družina, 2009

ISBN 978-961-222-774-6

1. Čipič Rehar, Marija 2. Rožman, Gregorij, 1883-1959

247561984

KAZALO

Kazalo slikovnega gradiva	11
Spremna beseda msgr. mag. Alojza Urana, ljubljskega nadškofa metropolita.	13
1. Del Rožman v vrtincu druge svetovne vojne	17
1. Gregorij Rožman (1883–1959) France M. Dolinar	19
2. Rožmanova posredovanja pri okupatorju Tamara Griesser-Pečar	37
3. Časovni pregled intervencij ljubljanskega škofa dr. Gregorija Rožmana Tamara Griesser-Pečar, Blaž Otrin	64
4. Pridige in pastirska pisma škofa Rožmana v vojnem času Marija Čipić Rehar.	123
5. Spomenica, 26. september 1942	261
2. Del Rožmanov proces.	267
6. Rožmanov proces Tamara Griesser-Pečar:	269
7. 10. avgust 1946. Vojaško tožilstvo – obtožnica (VT 825/46).	285
8. 13. avgust 1946. Vojaško tožilstvo – postavitve Alojza Vrtačnika za branilca (št. 825/46)	308
9. 14. avgust 1946. Vojaško sodišče IV. Armije JA – vabilo na razpravo (I. Sod 117/46-3)	309
10. 24. avgust 1946. Dokazni predlog in predložitev listin branilca Alojza Vrtačnika	310
10/1. 18. junij 1942. Dopis škofa Rožmana družini Tomšič	312
10/2. 22. avgust 1946. Izjava Ivanke Tomšič	312
10/3. 23. avgust 1946. Škofijski ordinariat v Ljubljani dopis Vojaškemu sodišču IV. Armije (št. 3090/1).	314
11. Dokazno gradivo, ki ga branilec Alojz Vrtačnik ni predložil sodišču.	316
11/1. 8. februar 1942. Pismo Ivanke in Mihaela Tomšič škofu Rožmanu	317
11/2. 8. februar 1942. Pismo škofa Rožmana vojaškemu sodišču – koncept	318
11/2. 8. februar 1942. Pismo škofa Rožmana vojaškemu sodišču – koncept v slovenščini	319
11/3. 16. maj 1942. Pismo škofa Rožmana papežu Piju XII. – koncept (prevedla Julijana Visočnik)	320
11/4. 19. maj 1942. Pismo kardinala Maglionija škofu Rožmanu. (prevedla Julijana Visočnik)	321
12. Sklep Vojaškega sodišča IV. Armije glede dokaznega gradiva	322

13.	27. avgust 1946. Škofijski ordinariat v Ljubljani – dopis branilcu Alojziju Vrtačniku	323
14.	27. avgust 1946. Škofijski ordinariat v Ljubljani – dopis Vojaškemu sodišču IV. Armije (št. 3181)	324
15.	Sklepni govor škofovega branilca Alojza Vrtačnika	325
16.	Sklepni govor vojaškega tožilca	328
17.	29. avgust 1946. Vojaško sodišče VI. Armije – sodba (I. Sod 117/46-10)	334
18.	30. avgust 1946. Branilec po službeni dolžnosti – pritožba	345
19.	Kontekst nastanka besedil zagovora škofa Rožmana Tamara Griesser-Pečar, Blaž Otrin	347
20.	3. oktober 1946. Spremní dopis škofa Rožmana papežu Piju XII. – koncept (pripravila in prevedla Julijana Visočnik)	351
21.	Bemerkungen zum Prozess des Militärgerichtshofes in Ljubljana gegen den Bischof von Ljubljana Dr. Gregorij Rožman (pripravila Tamara Griesser-Pečar)	352
22.	Škofa Rožmana odgovor (prevod iz nemščine Jože Jagodic)	371
3. Del	Zahteva za obnovo procesa	385
23.	29. december 1995. Državno tožilstvo Republike Slovenije – zahteva za obnovo kazenskega postopka (Ktr 51/94-12)	387
24.	25. september 1996. Okrožno sodišče v Ljubljani – zavrnitev zahteve (Ks 1252/95)	416
25.	3. januar 1997. Državno tožilstvo Republike Slovenije – pritožba (Ktr 51/94-17/rb)	447
26.	7. januar 1997. Okrožno sodišče v Ljubljani – odstop zadeve višjemu sodišču (Ks 1252/95)	455
27.	20. november 1997. Višje sodišče v Ljubljani – ugoditev pritožbi (I Kp 23/97)	456
28.	7. december 1998. Okrožno sodišče v Ljubljani – zavrnitev (Ks 1032/97)	459
29.	30. december 1998. Državno tožilstvo Republike Slovenije – pritožba (Ktr-S 50/98)	484
30.	21. april 1999. Višje državno tožilstvo v Ljubljani – predlog (Ktp-1 187/99-AR/Rk-2)	486
31.	28. oktober 1999. Višje sodišče v Ljubljani – ugoditev pritožbi (I Kp 119/99)	487
32.	27. september 2000. Okrožno sodišče v Ljubljani – zapisnik o zaslišanju prič (Ks 1392/99)	490
33.	15. september 2003. Okrožno sodišče v Ljubljani – sklep (Ks 1392/99)	495

34.	1. december 2003. Okrožno državno tožilstvo v Ljubljani – pritožba (Ktr 1508/00-NF-la)	522
35.	22. december 2003. Zagovornica Slobodanka Klinc – pritožba (Ks 1392/99)	524
36.	13. januar 2004. Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije – izjava (Ktp/1-I 515/03 - JSK/as - 2)	530
37.	26. januar 2004. Zagovornica Slobodanka Klinc – odgovor (I Kp 1705/2003)	532
38.	29. april 2004. Višje sodišče v Ljubljani – sklep (I Kp 1705/2003)	534
4. Del	Zahteva za varstvo zakonitosti	539
39.	6. november 1998. Državno tožilstvo Republike Slovenije – zahteva za varstvo zakonitosti (Ktz 91/98)	541
40.	16. marec 1999. Državno tožilstvo Republike Slovenije – umik zahteve za varstvo zakonitosti (Ktz 91/98)	565
41.	29. marec 1999. Okrožno sodišče v Ljubljani – zavržba zahteve za varstvo zakonitosti (IV Kr 106/98)	566
42.	31. december 2005. Alojz Uran – zahteva za varstvo zakonitosti (Ks 1392/99)	567
43.	10. april 2006. Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije – odgovor (Ktr 101/06/ Me/jp)	588
44.	8. maj 2006. Vrhovno sodišče Republike Slovenije – sklep (Su 29/2006-22)	599
45.	30. avgust 2007. Zagovornica Lidija Grbec – izjava obrambe (I Ips 51/2006)	603
46.	11. oktober 2007. Vrhovno sodišče Republike Slovenije – sodba v imenu ljudstva (I Ips 51/2006)	613
47.	11. oktober 2007. Vrhovno sodišče Republike Slovenije – sporočilo za javnost – Sodba I Ips 51/2006	630
48.	25. oktober 2007. Zagovornica Lidija Grbec – predlog (Ks 1392/99)	631
49.	2. oktober 2008. Zagovornica Lidija Grbec – prošnja (Ks 1392/99)	632
50.	5. februar 2009. Okrožno državno tožilstvo – izjava (Ktr 1508/00-KČ-np)	633
51.	10. april 2009. Okrožno sodišče v Ljubljani – sklep (II K 322/2007)	635

KAZALO SLIKOVNEGA GRADIVA

- Gregorij Rožman. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, š. 59. Str. 5.
- Zahvalni album družine Omahen iz Višnje Gore škofu Rožmanu v zahvalo, ker je posredoval za očeta družine, ki je bil zaradi podpiranja partizanov obsojen na smrt, oktober 1942. Vir: NŠAL 332, Gregorij Rožman. Str. 16, 17, 266, 267, 384, 385, 538, 539.
- Seznam oseb, za katere je škof Rožman prosil na prošnjo domačih od 21. septembra 1942 do 22. februarja 1943 (prva stran). Vir: NŠAL 332, Gregorij Rožman, prezidialni arhiv. Str. 36.
- Rokopis pridige škofa Rožmana, 12. december 1943. Vir: NŠAL 332, Gregorij Rožman, Cerkveno leto, Sv. Nikolaj, š. 23. Str. 122.
- Spokorna procesija na Rakovniku 29. maja 1943. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, predalčnik Ljubljana - Rakovnik. Str. 137.
- Na pogrebu Jaroslava Kiklja 22. marca 1942. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, š. 45. Str. 207.
- Gregorij Rožman. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, predalčnik Gregorij Rožman. Str. 284.
- S papežem Pijem XII. 30. decembra 1950. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, š. 59. Str. 350.
- Med vojno v Rimu skupaj z Nandetom Babnikom in Štefanom Kraljičem. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, predalčnik Gregorij Rožman. Str. 370.
- Med duhovniki begunci v Stični 20. septembra 1942. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, š. 59. Str. 456.
- Na birmi v Dobropolju 6. junija 1943. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, predalčnik Gregorij Rožman. Str. 487.
- Na obisku v taborišču Asten pri Linzu leta 1958. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, predalčnik Gregorij Rožman. Str. 532.
- Škof Rožman pridiga Slovincem v Buenos Airesu leta 1949. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, š. 53. Str. 565.
- Med novo mašo Mirka Kozine v Anrasu na Tirolskem 31. maja. 1945. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, š. 59. Str. 602.
- V Argentini leta 1949. Vir: NŠAL 107, fotografska zbirka, š. 53. Str. 636.

SPREMNA BESEDA

Na zahtevo ordinarija ljubljanske nadškofije z dne 31. decembra 2005 po varstvu zakonitosti je Vrhovno sodišče v Ljubljani 1. oktobra leta 2007 razveljavilo sodbo Vojaškega sodišča z dne 29. avgusta 1946, s katero je bil ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman obsojen na »odvzem prostosti za dobo 18 (osemnajst let), izgubo političnih in državljskih pravic za dobo 10 (desetih) let po izdržani kazni ter zaplembo celotne imovine«, in jo vrnilo Okrožnemu sodišču v Ljubljani v ponovno sojenje. S sklepom Okrožnega sodišča v Ljubljani z dne 10. aprila 2009 pa je bil kazenski postopek proti škofu Rožmanu ustavljen. Zaradi burnih odzivov dela javnosti smo se odločili, da v pričujoči publikaciji predstavimo vse ključne dokumente v »zadevi Rožman«, od politično motiviranega sodnega procesa proti škofu Rožmanu pred Vojaškim sodiščem v Ljubljani leta 1946 do ustavitve sodnega postopka proti njemu leta 2009. Škofovo vnaprejšnjo politično obsodbo je Vojaško sodišče IV. jugoslovanske armade pokazalo že s tem, da je njemu in ministru Mihi Kreku kot civilnima osebama sodilo skupaj z vojaškimi osebami pred vojaškim sodiščem, ter s tem, da ni upoštevalo pričevanj in je iz sodnih aktov umaknilo vse dokumente, ki so govorili škofu Rožmanu v prid.

Gradivo sodnega procesa pred vojaškim sodiščem v Ljubljani v pričujoči izdaji zato dopolnjuje razbremenilno gradivo, ki je bilo sodišču sicer na voljo, vendar ga škofov branilec po službeni dolžnosti – postavilo ga je vojaško tožilstvo – ni hotel upoštevati in uporabiti pri obrambi. Zelo zgovoren je ob tem podatek, da je zgovornik svoj zaključni govor pred vojaškim sodiščem začel z besedami, da je škof Rožman »prišel za zatožno klop zaradi težkih zločinov«, ne morda domnevnih ali očitanih mu zločinov, s čimer je pritrdil že vnaprej sprejeti obsodbi vojaškega sodišča. Med temi dokumenti želim posebej opozoriti na seznam oseb, za katere je škof Rožman interveniral med drugo svetovno vojno.

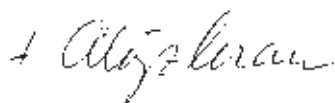
Ker so bili v preteklosti velikokrat izrabljeni iz konteksta iztrgani citati iz škofovih pridig, prinaša pričujoča izdaja »inkriminirana besedila« v celoti. Nekatera so bila v tisku objavljena že med drugo svetovno vojno, druga so se nam ohranila v rokopisih, ki jih hrani Nadškofijski arhiv v Ljubljani. Škof Rožman si je namreč vse svoje pridige skrbno pisal.

Sledi gradivo, ki se nanaša na prizadevanje za pravno rehabilitacijo škofa Rožmana in na zaplete v zvezi z njo, od zahteve za obnovo postopka, ki je bila vložena 29. decembra leta 1995, do sklepa Okrožnega sodišča v Ljubljani 10. aprila 2009, da kazenski postopek proti škofu Rožmanu ustavi.

Izdaja teh pomembnih dokumentov, ki širši slovenski javnosti večinoma niso znani, naj kljub suhoparni pravni govorici dokumentov dodatno osvetli podobo tega ljubljanskega škofa. Večina ga namreč še vedno presoja izrazito enostransko, pač skladno s svojim ideološkim prepričanjem, ki ne odpira prostora objektivni zgodovinski raziskavi. Pri tem tudi marsikateri zgodovinar ne upošteva celotne zapletene situacije, v kateri se je znašel škof Rožman, ko je domovino v začetku druge svetovne vojne zapustila celotna politična elita Kraljevine Jugoslavije in je škof v duhu svojega pastirskega poslanstva skušal rešiti kar največ človeških življenj.

Nadškof dr. Alojzij Šuštar je na spravni slovesnosti leta 1990 v Kočevskem Rogu dejal: »Podajte se na pot sprave med živimi, na dolgo in težko pot, ki pa je edina pot v življenje.« Po skoraj dvajsetih letih je ta klic še vedno potrebno ponavljati. Naj zgodovinska resnica, ki jo razodeva objavljeno gradivo, prispeva k iskanju sprave v našem narodu!

Ljubljana, 13. avgusta 2009

msgr. mag. Alojz Uran,
ljubljski nadškof metropolit

PRIDIGE IN PASTIRSKA PISMA ŠKOFA ROŽMANA V VOJNEM ČASU

Marija Čipić Rehar

Uvod

Vse od razvoja medijev narodnoosvobodilnega gibanja v letih 1941–1942 in potem ves čas vojne pa vse od odhoda škofa Rožmana na Koroško ter z začetkom sodnega procesa proti njemu v novi jugoslovanski državi in številna povojna leta so se v javnosti pojavljale različne interpretacije njegovih govorov in pridig. Škofu so pripisovali sovražne govore na prižnici, v katerih naj bi pozival na bratomorno vojno, sodelovanje z okupatorjem in podobno. V zadnjem času, ko je postalo delo škofa Rožmana zopet aktualno, se pojavljajo v javnosti razne interpretacije pridig in govorov. Pri tem pa različne variante istih pridig še vedno ostajajo, saj avtorji gradijo svoje domneve na interpretaciji prejšnjih avtorjev oziroma govoric. V želji predstaviti delovanje in razmišljanje škofa Rožmana čimbolj verodostojno, sem v tem prispevku skozi pridige in razmišljanja ob različnih priložnostih prikazala, kako je on videl vojno in njene tegobe, svetovno in domače dogajanje, ter njegov odnos do oblasti s pomočjo posameznih delov pridig. Najbolj odmevne in tudi v javnosti največkrat interpretirane pridige so objavljene v celoti. Treba pa je dodati, da so to samo **njegove pridige, pastirska pisma in objavljeni javni govori za vernike** in ne njegova pisma posameznikom, pogovori, stiki s politiki, posamezna navodila duhovnikom ali drugim osebam.

Skozi vsa prejšnja stoletja pa tudi v prvi polovici dvajsetega, vse do razširitve radia in televizije, ki človeka nagovarjata kar v njegovem domu, je bila nedeljska pridiga možnost, da je duhovnik nagovoril navzoče, to je bila takrat večina prebivalstva. V pridigi se je obrnil na vernike, jim razložil evangelij, predstavil cerkveni nauk, opozoril na dogodke v kraju ali potolažil ob nesrečah, naravnih katastrofah ali vojnah. Z dobro pridigo je duhovnik lahko segel ljudem v srce, zaupali so mu in ga spoštovali. Številni škofje so zato svoje duhovnike v raznih okrožnicah opozarjali, kako naj pridigajo, jim predlagali vsebine pridig in sestavo, poleg tega pa so jih opominjali, naj se na pridigo dobro pripravijo.

Priporočil, ki jih je škof Rožman dajal svojim duhovnikom, se je sam zagotovo držal. Njegove pridige so bile temeljito pripravljene, besedilo je večkrat popravljalo, nekatere odseke je napisal na novo. Velika večina pridig se je navezovala na svetopisemske dogodke ali osebe. Velikokrat je nakazal podobnost med dogajanjem v Svetem pismu in sodobnimi vprašanji – pri čemer pa ni šlo za politično dogajanje, ampak predvsem za obnašanje posameznikov, npr. nespodobno obnašanje deklet, pretepe fantov, uničevanje, razbijanje, nespoštovanje oseb itd. Ob posameznih aktualnih dogodkih je tako navedel primer iz Svetega pisma s podobno tematiko. Redno se je spominjal svetnikov, ki so godovali na dan pridige; opisoval je njihovo svetniško pot, tegobe in skušnjave, s katerimi so se spopadli. Ko je pridigal posameznim skupinam, se je posvetil življenju zavetnika ustanove oziroma načel, ki si jih je skupina postavila, npr. Katoliška akcija (v nadaljevanju KA), Marijine družbe, razne bratovščine in podobno. Poleg tega je rad namenil veliko časa pravnemu in verskemu življenju. Samim političnim vprašanjem je bilo namenjenega zelo

Leta 1942

32.

Škofova beseda

Jasne in resne izjave škofa dr. Gr. Rožmana za današnje zmedene čase^[101]

Tekst je bil objavljen kot letak, gre pa za del zgoraj navedenega pastirskega pisma z dne 24. 10. 1941.

Podvigi raznih osvobodilnih gibanj nerazsodnih ljudi v sedanjih razmerah narodu se koristijo nič, pač pa mu hudo škodujejo. Kdor res ljubi svoj narod, ne bo storil ničesar, kar narodu dejansko škoduje. Naša dolžnost je, da po svojih močeh narodu prihranimo večje zlo. Zanesljivi podatki dokazujejo, da so bili mnogi mladi ljudje, dijaki in vajenci od 15 do 18 let, zabljeni pod lažnimi pretvezami v »hribe«, odkoder se niso smeli vrniti, dasi bi se bili radi, ko so spoznali, kam so zašli. Nekaj od teh je bilo že ujetih, nekaj pa jih je bilo v bojih z redno vojsko ubitih. In čemu? Ali ni škoda za ta mlada življenja? Slovenski narod bi jih v bodoče zelo potreboval. Tudi ženske so pregovorili, da so šle med »partizane« v hribe, zlasti akademičarke, izmed katerih je bila vsaj ena ujeta. Njihovo življenje je nepopisno mučno, telesno in nravno se uničujejo. Ali je za »osvobojenje« naroda vse to potrebno? Niti koristno ni, še manj potrebno. Škoda za tolikšne žrtve. Če pa presodimo, koliko škodo delajo ljudstvu po deželi, se prepričamo, da povzročajo pod geslom osvobojenja svojemu narodu le večje zlo. Koliko je bilo hiš in gospodarskih poslopij zaradi tega zažganih. Škoda gre v milijone. Iz nekaterih vasi so bili odpeljani v zapor vsi moški. Kdaj se bodo vrnil in ali se sploh bodo? Čemu trpljenje teh mož, čemu žalost žena in otrok? Kdo bo opravljal težka dela? Ali vse to kaj koristi »osvobojenju«? Če bi zadeva ne bila tako žalostna in škodljiva za narod, bi to početje imenovali otročje.

Naša verska in narodna dolžnost je, da proti tolikšni zaslepljenosti in kratkovidnosti ljudstvo pravilno poučimo, mu odpremo oči, da bo spoznalo, v kakšno zlo taki podvigi vodijo, da zavarujemo navdušeno, a nerazsodno mladino, da ne bo nasedala varljivim in neresničnim geslom, temveč se bo s pridnim delom in učenjem usposabljala ustvariti svojemu narodu boljšo bodočnost. Učimo sebe in druge potrpeti in čakati.

Danes prihajajo z narodnimi gesli tudi taki, ki so po svojem komunističnem nazoru internacionalni in protiverski. »Ne verjemite!« (Mt 24, 23) Komunizem je spremenil krinko, bistva pa ne.

Biti moramo razsodni in pogumni. Rasodni bodite: »Glejte, da vas kdo ne vjame z modrovanjem in prazno prevaro« (Kol 2, 8) »ne verjemite vsakemu duhu, temveč duhove preskušajte, ali so od Boga; kajti veliko krivih prerokov je šlo v svet« (Jn 4, 1).

Nam mora biti merodajno, kar je papež Pij XI. v svoji okrožnici Divini redemptoris z dne 19. marca 1937 razložil in naročil (Škof. list 1937 str. 39–59). V njej pravi: »Komunizem nasprotuje po svoji naravi vsaki religiji« (točka 22). »Komunizem je nekaj bistveno slabega, zato prav v nobeni reči ne bo z njim sodeloval, komur je mar krščanske kulture« (t. 58). Za nas ta papeška načela veljajo, o njih ni več debate, držimo se jih po vesti in

101 NŠAL 332, š. 17, 3. Letak je sicer brez datuma, le v kotu je navedena letnica 1942.

Pro memoria

Kot duhovni pastir vernikov Ljubljanske pokrajine prihajam k Vaši Ekscelenci kot predstavniku Kraljevske italijanske vlade ker me težke prilike v katerih se nahajajo Slovenci Ljubljanske pokrajine, silijo, da Vaši Ekscelenci predočim stvarno stanje in naprosim za primerne ukrepe.

Porabljam to priliko, da Vašo Ekscelenco ponovno zagotavljam, da so Slovenci narod, ki z samozatajevanjem prenaša svojo največjo narodno nesrečo, ki je miren in lojalen do oblasti, ki ni prevraten, temveč zna realno presoditi nastalo situacijo in je navajen dajati cesarju kar je cesarjevega in Bogu kar je božjega.

Priznam, da so se med Slovenci pokazali izjemni pojavi, ki bi lahko spravili v dvom točnost moje iskrene karakterizacije slovenskega naroda. Nimam namena iti preko teh pojavov. Ne samo jaz, temveč ogromna večina naroda obsoja nesrečne podvige neodgovornih elementov, ki so pod krinko narodnega osvobodilnega boja započeli teroristične akcije nad Slovenci in Italijani in nad premoženjem naroda z namenom, da spravijo narod v brezupen položaj, v katerem naj bi postal žrtev komunizma.

Slovenski narod opravičeno odklanja odgovornost za strahotne zločine, ki so jih zagrešili komunisti in ogorčeno obsoja vse, ki so zakrivali nesrečo našega naroda.

Ako so neki elementi, ki sicer odklanjajo komunistično ideologijo, z moralnim in materialnim podpiranjem, s svojim sodelovanjem ali s pasivnim zadržanjem postali soodgovorni za to nesrečo, je treba pri presoji tega pojava upoštevati izvestne stvarne in psihološke momente.

V svoji najhujši stiski po zlomu Jugoslavije so Slovenci razskosani in razdeljeni na vse strani sveta gledali na Ljubljansko pokrajino kakor na svojo borno matico, okoli katere bi se mogli zbirati, da jo tako ohranijo pred narodnim poginom.

S priznanjem Slovenci ugotavljajo, da je Kraljevina Italija pri zasedbi našega ozemlja postopala drugače in pravičnejše kakor sile, ki so zasedle druge dele slovenskega ozemlja. S posebnim priznanjem in s hvaležnostjo ugotavljajo, da je Kraljevina Italija za Slovence storila več, kakor bi mogli pričakovati, ko je nudila varno pribežališče mnogoštevilnim našim sonarodnjakom, ki so se zatekli v Ljubljansko pokrajino.

Priznati moramo, da nam je Kraljevina Italija s statutom od 3. maja 1941 iz lastnega nagiba priznala naše narodno ime, zagotovila naš jezik, narodno individualnost in avtonomen položaj. Narod je dobil najnujnejšo oporo za svoj nacionalni obstoj v določbi čl. 2 statuta, ki določa, da se bo določila ureditev Ljubljanske pokrajine, ki bo imela glede na strnjenost slovenskega prebivalstva avtonomen ustroj, upoštevajoč etnične značilnosti prebivalstva, zemljepisno lego ozemlja in posebne krajevne potrebe.

Ves narod se je zadržal vzorno, korektno in lojalno in je z odkritim priznanjem spremljal prizadevanja Vaše Ekscelence, da se pokrajini zagotovi red in mir, ter njen gospodarski obstoj in da se zadovoljivo reši vprašanje prehrane prebivalstva. Splošno stanje se je po takem Vašem prizadevanju počelo normalizirati. Vaše človekoljubno nastopanje zlasti povodom dotoka nesrečnih slovenskih izseljencev je še posebej pripomoglo, da je nastajalo zaupanje do oblasti. Zlasti so si tudi italijanske oborožene sile v teh časih pridobile hvaležne simpatije, ko so tako plemenito izkazovale pomoč nesrečnim beguncem.

7. **10. AVGUST 1946. VOJAŠKO TOŽILSTVO –
OBTOŽNICA (VT 825/46)^[1]**

Vojaško tožilstvo

IV. Armije

Št. VT 825/46

Ljubljana

10. avgust 1946

Vojaškemu sodišču IV. Armije, Ljubljana.

Na podlagi čl. 13., odst. 1. Zakona o kaznivih dejanjih proti ljudstvu in državi ter v smislu čl. 7. in čl. 30. Zakona o ureditvi in pristojnosti vojaških sodišč v Jugoslovanski armadi, vlagam pri naslovnem sodišču

obtožbo

proti:

1. RUPNIK Leon, rojen 10. avgusta 1880 v Lokvah v Trnovskem gozdu, sinu pokojnega Franca in pokojne Ane rojene Ogrizek, Slovenec, jugoslovanski državljan, poročen, oče štirih otrok, divizijski general bivše jugoslovanske vojske, za časa okupacije predsednik »Pokrajinske uprave« v Ljubljani – sedaj v zaporu;

2. ROESENER Ervin, rojen 2. februarja 1902 v Schwertu, okraj Hörde – Westfalija, sin Friderika in Avguste rojene Gerlach, Nemec, nemški državljan, poročen, višji policijski in SS vodja, SS general – sedaj v zaporu,

3. Dr. ROŽMAN Gregorij, rojen 9. marca 1883 v Dolinčicah – Šmihel pri Pliberku, sin pokojnega Franca in Terezije rojene Glink, Slovenec, jugoslovanski državljan, škof ljubljanske škofije, sedaj na begu,

4. Dr. KREK Miha, rojen 28. decembra 1897 v Leskovcu pri Kranju, Slovenec, jugoslovanski državljan, poročen, advokat in bivši minister, sedaj v inozemstvu,

5. VIZJAK Milko, rojen 9. decembra 1894 v Ljubljani, sin pokojnega Vincenca in pokojne Ane rojene Jonke, Slovenec, jugoslovanski državljan, poročen, bivši jugoslovanski polkovnik, sedaj v zaporu,

6. Dr. HACIN Lovro, rojen 23. avgusta 1886 v Velesovem pri Kranju, sin pokojnega Lovra in pokojne Katarine rojene Župan, Slovenec, jugoslovanski državljan, poročen, bivši upravnik policije v Ljubljani – sedaj v zaporu,

ker so izvršili sledeča kazniva dejanja: obtoženi Rupnik, Rožman, Krek, Vizjak in Hacin kazniva dejanja izdaje ljudstva in države, skupaj z obtoženim Roesenerjem pa tudi kazniva dejanja vojnih zločinov:

Protiljudski elementi iz vrhov bivše SLS so v pričakovanju neposrednega oboroženega napada hitlerjevske Nemčije in fašistične Italije na Jugoslavijo ter okupacije in razkosanja naše zemlje imeli med 27. marcem in 6. aprilom 1941. leta v Ljubljani sestanek, na katerem so sklenili, da si podele vloge tako, da en del vidnejših predstavnikov SLS na čelu z obtoženim Rožmanom, Avsenekom in Natlačenom ostane doma in stopi v odkrito

1 Vsi dokumenti so objavljeni v originalnem zapisu in nelektorirani. Pri očitnih tipkarskih napakah je dodan le znak (!).

14. **27. AVGUST 1946. ŠKOFIJSKI ORDINARIAT
V LJUBLJANI – DOPIS VOJAŠKEMU SODIŠČU
IV. ARMIJE (ŠT. 3181)**

Škofijski ordinariat v Ljubljani dne 27. avgusta 1946.

Štev. 3181.

Pojasnilo glede Franca Fraklja

**Vojaškemu sodišču IV. Armije
v roke predsednika kapetana dr. Helija Modica
v Ljubljani
Tabor**

Škofijski ordinariat v Ljubljani je dne 23. avgusta 1946 pod. štev. 3090 poslal naslovu poročilo o vdanostni izjavi škofa dr. Gregorija Rožmana Mussoliniju. Iz časopisnega poročila smo razvideli, da je vojaški tožilec smatral naš predlog za umesten, ker je podan z namenom, da se ugotovi objektivna resnica. Zaradi tega si usojamo podati naslovu z istim namenom še drugo pojasnilo, o katerem smo prepričani, da ga bo naslov vzel blagohotno na znanje in ga upošteval pri ugotavljanju objektivne resnice.

Tekom razprave se je ponovno poudarjalo, da je bil domobranski oficir Franc Frakelj bogoslovec. Škofijski ordinariat mora ugotoviti, da ni v škofijskem arhivu nikjer zabeleženo, da bi bil kdaj kak Franc Frakelj sprejet v ljubljansko semenišče. Tudi v seznamih bogoslovnega semenišča njegovega imena nikjer ni. Sedanji in bivši ravnatelj semenišča izjavljata, da ni za eno uro ni bil Franc Frakelj bogoslovec.

Prosimo, da naslov vzame naša izjavo na znanje in svojo trditev, da je bil Franc Frakelj bogoslovec, objektivni resnici na ljubo popravi.

Za generalnega vikarja:
dr. Snoj.

23. **29. DECEMBER 1995. DRŽAVNO TOŽILSTVO
REPUBLIKE SLOVENIJE – ZAHTEVA
ZA OBNOVO KAZENSKEGA POSTOPKA
(KTR 51/94-12)^[1]**

Državno tožilstvo Republike Slovenije
Ljubljana, Dunajska c. 22

Številka: Ktr 51/94-12

Datum: 29. 12. 1995

Okrožno sodišče v Ljubljani
Ljubljana

V kazenski zadevi Vojaškega sodišča IV. armade, opr. št. I Sod 117/46 zoper Leona Rupnika, Ervina Roesenerja, dr. Gregorija Rožmana, dr. Miho Kreka, Milka Vizjaka in dr. Lovra Hacina zaradi kaznivih dejanj po členu 3, točka 3, 4, 7, 8, in 9 ZKLD – 1946, v kateri je javni tožilec Republike Slovenije kot višji javni tožilec na podlagi II. odstavka 6. člena Zakona o javnem tožilstvu – 1977 prevzel dne 10. 2. 1994 pod gornjo številko iz pristojnosti Temeljnega javnega tožilstva v Ljubljani, enote v Ljubljani, glede obs. dr. Gregorija Rožmana opravila v zvezi z vložitvijo zahteve za obnovo kazenskega postopka, vlaga generalni državni tožilec, upošteva določbe člena Zakona o državnem tožilstvu in I. odstavka 411. člena ZKP v korist obsojenega dr. Gregorija Rožmana po njegovi smrti, iz razloga po 3. točki I. odstavka 410. člena ZKP

zahtevo za obnovo kazenskega postopka

Okrožno sodišče v Ljubljani, katero po I. odstavku 556. člena ZKP odloča o obnovi kazenskega postopka zoper sodbo Vojaškega sodišča IV. armade, ki je bilo pristojno za območje Republike Slovenije, naj ugotovi zahtevo in dovoli obnovo kazenskega postopka zoper pokojnega Gregorija Rožmana, končanega s pravnomočno sodbo Vojaškega sodišča IV. armade z dne 30. 8. 1946, opr. št. I Sod 117/46, v zvezi s sklepom Vrhovnega sodišča JA z dne 1. 9. 1946, opr. št. II Sod 882/46, zaradi kaznivih dejanj po členu 3, točka 3 in 4 ZKLD – 1946 ter odloči, da se takoj razpiše glavna obravnava.

Obrazložitev

Vojaško sodišče IV. armade je zoper vseh šest obsojencev izvedlo enotno postopanje in izreklo eno sodbo, s katero so bili vsi spoznani za krive in obsojeni. Obs. dr. Gregorija Rožmana je v odsotnosti spoznalo za krivega zločinov po členu 3, točka 3 in 4 ZKLD – 1946 in ga obsodilo na 18 let odvzema prostosti s prisilnim delom, izgubo političnih in državljanskih pravic za dobo 10 let po izdržani kazni ter na zaplembo celotne imovine. Poleg drugih se je zoper sodbo pritožil tudi odsotnemu obsojencu določeni branilec. Vr-

1 Zahtevo za obnovo kazenskega postopka je pripravil Boris Šetina, vrhovni državni tožilec – svetnik.

33. **15. SEPTEMBER 2003. OKROŽNO SODIŠČE
V LJUBLJANI – SKLEP (KS 1392/99)**

Ks 1392/99

Sklep

Senat Okrožnega sodišča v Ljubljani, ki so ga sestavljali okrožna sodnica Marjeta Švab Širok kot predsednica senata, okrožni sodnik Marko Puš kot sodnik poročevalec in okrožni sodnik Janez Koščak kot član senata ter Tatjana Jarc kot zapisnikarica, je v kazenski zadevi zoper obsojene LEONA RUPNIKA, ERVINA ROESNERJA, GREGORIJA ROŽMANA, MIHO KREKA, MILKA VIZJAKA in LOVRA HACINA, zaradi kaznivih dejanj po členu 3 točka 3, 4, 7, 8 in 9 Zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo, obsojenih s sodbo Vojaškega sodišča IV. armade, opr. št. I Sod 117/46 z dne 30. 08. 1946, v zvezi s sklepom Vrhovnega sodišča jugoslovanske armade, opr. št. II Sod 882/46 z dne 01. 09. 1946, po zahtevi Generalnega državnega tožilca RS Antona Drobniča za obnovo kazenskega postopka zoper obs. Gregorija Rožmana, na podlagi določila člena 414/I ZKP, na seji senata dne 15. 09. 2003

sklenil:

Zahteva za obnovo kazenskega postopka zoper obsojenega dr Gregorija Rožmana

se zavrne.

Obrazložitev:

S sodbo Vojaškega sodišča IV. armade, opr. št. I Sod 117/46 z dne 30. 08. 1946 v zvezi s sklepom Vrhovnega sodišča, opr. št. II Sod 882/46 z dne 01. 09. 1946 so bili obsojeni Leon Rupnik, Ervin Roesener, dr. Gregorij Rožman, dr. Miha Krek, Milko Vizjak in dr. Lovro Hacin spoznani za krive storitve kaznivih dejanj po 3. členu točka 3 in 4 Zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo, obsojena Leon Rupnik in Milko Vizjak tudi kaznivega dejanja po 3. členu točka 7 istega zakona in obsojeni Miha Krek še storitve kaznivega dejanja po 3. členu točke 8 in 9 navedenega zakona. Obsojenemu Leonu Rupniku je bila izrečena smrtna kazen z ustrelitvijo, trajna izguba političnih in državljanskih pravic ter zaplemba celotnega premoženja, obsojenemu Ervinu Roesenerju smrtna kazen z obešanjem ter zaplemba celotnega premoženja, obsojenemu Gregorju Rožmanu kazen odvzema prostosti s prisilnim delom v trajanju osemnajstih let, izguba političnih in državljanskih pravic v trajanju petih let po prestani kazni, zaplemba celotnega premoženja in odvzem državljanstva, obsojenemu Mihi Kreku kazen odvzema prostosti s prisilnim delom v trajanju petnajstih let, izguba političnih in državljanskih pravic v trajanju petih let po prestani kazni, zaplemba celotnega premoženja in izguba državljanstva, obsojenemu Lovru Hacinu pa smrtna kazen z obešanjem, trajna izguba političnih in državljanskih pravic ter zaplemba celotnega premoženja.

43. **10. APRIL 2006. VRHOVNO DRŽAVNO
TOŽILSTVO REPUBLIKE SLOVENIJE – ODGOVOR
(KTR 101/06/ ME/JP)**

Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije
Dunajska cesta 22, 1000 Ljubljana

Številka: Ktr 101/06/ Me/jp
Datum: 10. 04. 2006^[1]

Vrhovno sodišče Republike Slovenije
Tavčarjeva 9, 1000 Ljubljana

Vračam vam vaš spis, opr. št. I Ips 51/06, v kazenski zadevi Vojaškega sodišča 4. armade, opr. št. I od 117/46, zoper. obs. dr. Gregorija Rožmana zaradi kaznivega dejanja po 3. in 4. točki 3, člena zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo (ZKLD) in v skladu z 2. odstavkom 423. člena ZKP

predlagam,

da Vrhovno sodišče Republike Slovenije zahtevi za varstvo zakonitosti delno ugodi ter napadeno sodbo spremeni tako, da:

- iz splošnega dela opisa na 3. strani za obs. Rožmana izpusti del besedila, ki sledi besedi »domovine,«
- iz opisa dejanja v delu pod naslovom »Vojni zločini obtožencev pod 1., 2., 3., 4., 5., 6.« izpusti priimek Rožman,
- dejanje obs. Rožmana kvalificira kot kaznivo dejanje po 4, točki 3. člena ZKLD in
- obdolžencu zniža izrečeno kazen.

Obrazložitev:

Vojaško sodišče 4. armade je s sodbo opr. št. I Sod 117/46 z dne 29. 8. 1946 v zvezi s sklepom Vrhovnega sodišča Jugoslovanske armade, opr. št. II. Sod 882/46 z dne 1. 9. 1946, obs. dr. Gregorija Rožmana skupaj z drugimi obsojenci spoznalo za krivega storitve kaznivega dejanja po 3. in 4. točki 3. člena ZKLD, za kar mu je bila izrečena kazen odvzema prostosti s prisilnim delom za dobo 18 let, izguba državljanstva in izguba političnih in državljanskih pravic za dobo pet let po izdržani kazni ter zaplemba celotnega premoženja.

Zoper takšno sodbo in postopek, ki je tekel pred njo, je Alojz Uran, zakoniti zastopnik verske skupnosti Ljubljanske nadškofije, v delu, ki se nanaša na obs. dr. Gregorija Rožmana, po pooblaščenki vložil zahtevo za varstvo zakonitosti.

Vložnik predlaga izločitev vseh sodnikov vrhovnega sodišča, ki so ali so bili člani komunistične partije ali njenih pravnih naslednic, vsebino zahteve pa je mogoče povzeti v naslednjih točkah:

1 Vrhovno sodišče Republike Slovenije je odgovor prejelo 11. 04. 2006.

47. **11. OKTOBER 2007. VRHOVNO SODIŠČE
REPUBLIKE SLOVENIJE – SPOROČILO
ZA JAVNOST – SODBA I IPS 51/2006**

Vrhovno sodišče Republike Slovenije

Sporočila za javnost

Sporočilo za javnost - Sodba I Ips 51/2006
11. 10. 2007

V prilogi se nahaja sporočilo VSRS glede Sodbe I Ips 51/2006, izdane na podlagi zahteve za varstvo zakonitosti v primeru kazenske zadeve zoper obsojenega dr. Gregorija Rožmana in ostale.

Povojni kazenski procesi, posebej zoper znane, zgodovinske osebe, v današnjem času niso samo predmet zanimanja pravne stroke oziroma sodstva, v zvezi z njimi se še vedno ali šele zdaj odpirajo nove, doslej neraziskane ali ne dovolj osvetljene zgodovinske, politične ali pravno etične dimenzije. V javnosti, v medijih, v državnem zboru in stališčih političnih strank je mogoče pogosto zaslediti zelo različna, tudi kontroverzna stališča in vrednotenja povojnih kazenskih procesov in njihovih protagonistov kot tudi dejanj zaradi katerih so ta sojenja potekala. Nedvomno je zato podan javen interes za njihovo razjasnitev in ovrednotenje, neodvisno od vladajoče ideologije političnega sistema, v katerem so ti procesi potekali. Časovna razdalja in demokratičen sistem, v katerem deluje neodvisno sodstvo, to omogočata.

Zaradi navedenih razsežnosti postopkov za rehabilitacijo obsojenih v povojnih (političnih) procesih in zahtevnih pravnih vidikov tega primera se je Vrhovnemu sodišču zdelo pomembno pojasniti pravni okvir preizkusa sodbe z zahtevo za varstvo zakonitosti, vrste odločitev, ki jih lahko sprejme ter njihov pravni domet. Kot rečeno gre za zahtevna pravna vprašanja, a ne toliko, da ne bi bilo mogoče pojasniti tudi širši javnosti temeljnih načel, ki jih sodišče upošteva pri njihovem reševanju. Sodba Vrhovnega sodišča sicer glede odločitve v celoti govori sama zase, sporočilo ob njej bo javnosti le omogočilo oziroma olajšalo ustvariti si svoje mnenje oziroma razumeti glavne pravne vidike odločanja, pri katerem so često reducirani, kolikor niso vsebovani v samem pravu, širši moralno-etični in zgodovinski vidiki, izključeni pa politično-ideološki, pač v skladu z ustavno zahtevo po nepristranskem odločanju kot bistveni prvini prava oziroma sojenja. Na podstrani Odmevne zadeve najdete tako sporočilo za javnost, kot tudi samo sodbo.